

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	5
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา	5
1.5 นิยามศัพท์	6
1.6 การนำเสนอผลการศึกษา	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 บริบทของอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง	9
2.1.1 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม	9
2.1.2 ลักษณะกายภาพของอำเภอแม่เมาะ	11
2.1.3 ประวัติความเป็นมาของชุมชนและอำเภอแม่เมาะ	13
2.1.4 ชุมชนและประชากร	13
2.1.5 การปกครอง	14
2.1.6 สภาพทางเศรษฐกิจ	15
2.1.7 มรดกวัฒนธรรมและประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญ	15
2.2 สถานะภาพความรู้ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับช้างและการแห่ช้าง ในภาคเหนือ ของประเทศไทยและใกล้เคียง	20
2.2.1 ประเพณีที่เกี่ยวกับการแห่รูปช้าง	20
2.2.2 ประเพณีที่มีรูปช้างเกี่ยวข้อง	25

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.3 ปราสาทผ้าขาว (หอผ้าขาว) เครื่องสักการะสำคัญที่นิยมใช้ควบคู่ในการแห่ช้าง	28
2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้	29
2.3.1 แนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม	29
2.3.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา	31
2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และสืบสาน	40
2.4 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
2.4.1 เอกสารและหนังสือ	43
2.4.2 งานวิจัย	44
2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	47
บทที่ 3 วิธีการดำเนินวิจัย	49
3.1 รูปแบบการวิจัย	50
3.2 การศึกษาภาคเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี	50
3.3 การศึกษาบริบทของชุมชนแม่เหล็ก อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง	50
3.4 การศึกษาประเพณีแห่ช้างผ้า และสภาพปัญหาของประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนแม่เหล็ก อำเภอ แม่เมาะ จังหวัด ลำปาง	51
3.5 การศึกษาเพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนแม่เหล็ก อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง	52
3.6 การจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนแม่เหล็กอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม	55
บทที่ 4 ชุมชนแม่เหล็ก กับประเพณีแห่ช้างผ้า อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง	56
4.1 การศึกษาบริบทของชุมชนแม่เหล็ก อำเภอแม่เมาะ จังหวัด ลำปาง	57
4.1.1 ที่ตั้งและการคมนาคม	57
4.1.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนแม่เหล็ก	58

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.3 ประชากร และอาชีพ	62
4.1.4 การปกครอง	62
4.1.5 สถานที่สำคัญภายในชุมชนเกาะหลวง	63
4.1.6 องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรม	69
4.1.7 วิเคราะห์ศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนเกาะหลวง	74
4.2 การศึกษาประเพณีแห่งช้างเผือกของชุมชนเกาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง	76
4.2.1 ความเป็นมาของประเพณีแห่งช้างเผือก	76
4.2.2 ลักษณะและรูปแบบของงานประเพณีแห่งช้างเผือก	77
4.2.3 กิจกรรมและพิธีกรรมของงานประเพณีแห่งช้างเผือก	79
4.2.4 วิเคราะห์สภาพการณ์ และปัญหาของการดำเนินงานประเพณีแห่งช้างเผือก ของชุมชนเกาะหลวง	97
บทที่ 5 การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่งช้างเผือกของชุมชนเกาะหลวงอย่างมีส่วนร่วม ของภาคประชาสังคม	101
5.1 การศึกษาเพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และสืบสาน ประเพณีแห่งช้างเผือกของชุมชนเกาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง	102
5.1.1 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชนและภาคประชาสังคม ในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีแห่งช้างเผือกของชุมชนเกาะหลวง	102
5.1.2 การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และสืบสาน ประเพณีแห่งช้างเผือกของชุมชนเกาะหลวง	103
5.2 การจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่งช้างเผือกของชุมชนเกาะหลวง อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม	106
5.2.1 รูปแบบและวิธีการจัดการของงานประเพณีแห่งช้างเผือกของชุมชนเกาะหลวง	106
5.2.2 กิจกรรมเสริมเพื่อการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่งช้างเผือก	117

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 อภิปรายผลของการศึกษา สรุปและข้อเสนอแนะ	122
6.1 สรุปผลของการศึกษา	123
6.2 อภิปรายผล	125
6.3 ข้อเสนอแนะ	127
6.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	128
บรรณานุกรม	130
ภาคผนวก	134
ประวัติผู้เขียน	138

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบัญภาพ

	หน้า	
ภาพที่ 2.1	แผนที่แสดงอาณาเขตของหมู่บ้านต่างๆ ในอำเภอแม่เมาะ	9
ภาพที่ 2.2	แผนที่แสดงอาณาเขตของอำเภอแม่เมาะ	10
ภาพที่ 2.3	กลุ่มชาวไทยใหญ่ที่อพยพมาอยู่ในหมู่บ้านเมาะหลวง	13
ภาพที่ 2.4	ภาพการบวชพระหรือบวชลูกแก้วของชุมชนเมาะหลวงในอดีต	20
ภาพที่ 2.5	ภาพการแห่ช้างเผือก ชุมชนลุ่มน้ำลี่ อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน	22
ภาพที่ 2.6	ช้างเผือกที่ใช้ในการแห่ประเพณีแห่ช้างเผือก บ้านลำปางหลวงตำบลลำปางหลวง จังหวัดลำปาง	25
ภาพที่ 2.7	ช้างแก้ว ม้าแก้ว ใช้ในงานเทศกาลหาชาติในเชียงตุง ประเทศพม่า	27
ภาพที่ 2.8	ครัวทานช้าง ม้า เชียงตุง ประเทศพม่า	27
ภาพที่ 2.9	รูปปราสาทผ้าขาว	29
ภาพที่ 2.10	แสดงระดับการมีส่วนร่วม	34
ภาพที่ 2.11	แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	
ภาพที่ 2.12	ภาพแสดงกรอบแนวความคิดในการวิจัย	48
ภาพที่ 4.1	แผนที่หมู่บ้านเมาะหลวง	58
ภาพที่ 4.2	แผนที่ชุมชนเมาะหลวงเดิม	59
ภาพที่ 4.3	ภาพบุคคลสำคัญในอดีตของชุมชนเมาะหลวง	61
ภาพที่ 4.4	ศาลหลักเมืองแม่เมาะ	64
ภาพที่ 4.5	ศาลากลางบ้านในอดีต	65
ภาพที่ 4.6	ศาลากลางบ้านปัจจุบัน	66
ภาพที่ 4.7	วัดทุ่งกล้วยโพธาราม	67
ภาพที่ 4.8	วัดเมาะหลวง	68
ภาพที่ 4.9	โรงเรียนอนุบาลแม่เมาะ	69
ภาพที่ 4.10	การเลี้ยงผี ที่แม่เมาะ	73
ภาพที่ 4.11	คอยผาช้าง	77
ภาพที่ 4.12	การแห่ช้างผ้าชุมชนเมาะหลวงในอดีต	78

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.13 ขบวนแห่ช้างผ้าชุมชนเกาะหลวงในปัจจุบัน	79
ภาพที่ 4.14 ชาวบ้านชุมชนเกาะหลวงช่วยกันทำช้างผ้า	80
ภาพที่ 4.15 ช้างผ้า	80
ภาพที่ 4.16 แสดงขั้นตอนการสานไม้ไผ่เพื่อทำโครงช้างผ้า	81
ภาพที่ 4.17 แสดงขั้นตอนการหุ้มไม้ไผ่สานเพื่อทำเป็นโครงช้าง	82
ภาพที่ 4.18 การหุ้มโครงช้างด้วยกระดาษติดกาว	83
ภาพที่ 4.19 การหุ้มผ้าบริเวณส่วนวงช้าง	83
ภาพที่ 4.20 การหุ้มผ้าตกแต่งช้างผ้า	84
ภาพที่ 4.21 ฉัตร	85
ภาพที่ 4.22 ขันข้าวตอกดอกไม้ต้นกัณฑ์ลา	85
ภาพที่ 4.23 หมอน	86
ภาพที่ 4.24 ผ้าคลุมหลังช้าง	86
ภาพที่ 4.25 ผ้าเช็ดหน้าประดับช้างผ้า	87
ภาพที่ 4.26 ฝ้าย (เชือกแคะ)	87
ภาพที่ 4.27 สอก	88
ภาพที่ 4.28 ผ้าหุ้มช้าง	88
ภาพที่ 4.29 รูปแบบสัตว์ตามราศีเกิด	89
ภาพที่ 4.30 ห่อผ้าขาว	90
ภาพที่ 4.31 ช้างผ้าเมื่อเสร็จสมบูรณ์	90
ภาพที่ 4.32 ศาลากลางบ้าน	91
ภาพที่ 4.33 ศาลหลักเมือง	91
ภาพที่ 4.34 ชาวบ้านชุมชนเกาะหลวงทำพิธีบอกกกล่าวผีบรรพบุรุษ	92
ภาพที่ 4.35 วัดทุ่งกล้วยโพธาราม ชุมชนเกาะหลวง	93
ภาพที่ 4.36 ขบวนช้างผ้าและห่อผ้าขาว	94
ภาพที่ 4.37 ขบวนแห่ช้างผ้ามายังวัดเกาะหลวง	95

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.38 ขบวนแห่ช้างฝ้ายยังวัดเมะหลวง	95
ภาพที่ 4.39 ขบวนแห่ช้างฝ้ายยังวัดเมะหลวง	96
ภาพที่ 4.40 การขนช้างฝ้ายมาไว้ที่ศาลากลางบ้านโดยใส่หลังรถกระบะสมัยก่อนจะใช้วิธีแห่กันมา	98
ภาพที่ 4.41 ขบวนกลองมอชิงที่จะได้ใช้แห่หน้าหน้าขบวนช้างฝ้าย	99
ภาพที่ 5.1 การพ่อนก โด	112
ภาพที่ 5.2 ขบวนกลองมอชิงรูปแบบใช้แห่ช้างฝ้ายในอดีต	112
ภาพที่ 5.3 ขบวนแห่ช้างฝ้าย	113
ภาพที่ 5.4 หัวขบวนงานประจำปีประเพณีแห่ช้างฝ้ายของชุมชนเมะหลวง	113
ภาพที่ 5.5 ขบวนช้างบ้านในแต่ละกลุ่ม	113
ภาพที่ 5.6 ขบวนช้างบ้านในแต่ละกลุ่ม	114
ภาพที่ 5.7 ตัวอย่างตลาดล้านนา	115
ภาพที่ 5.8 ตัวอย่างนิทรรศการการเรียนรู้	116
ภาพที่ 5.9 แผนภูมิ (Organization Charts) ของการจัดการประเพณีแห่ช้างฝ้ายชุมชนเมะหลวง เพื่อการอนุรักษ์สืบสาน จาการมีส่วนร่วมภาคประชาสังคม	120

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved